MEMÒRIA HISTÒRICA I DELS PROJECTES D'INTERVENCIÓ EN EL CENTRE HISTÒRIC D'ORTA.

INTRODUCCIÓ

El treball que es presenta és continuació de l'estudi ja publicat sobre el Centre Històric d'Orta, topònim originari que recuperavem. En el mateix enteniem altres aspectes com la seva posició al costat mateix del massís dels Ports de Beseit i Tortosa, també la centralitat que exerceix Orta en el triangle Barcelona-València-Saragossa reivindicant així la importància del lloc i tanmateix del seu Centre Històric[1]. Aquest marc d'anàlisi històric i geogràfic, ens ha permès escollir puntualment un seguit d'exemples arquitectònics de tot el conjunt urbà, que al mateix temps que plantejen problemàtiques urbanes, arquitectòniques i històriques específiques, han estat triats amb l'ànim que siguin representatius i resolutius de les principals problemàtiques esmentades que avui es plantejen a Orta.

Cada exemple ha estat valorat en la relació urbana que cadascun d'ells estableix amb el propi conjunt, insistint en aspectes com l'emplaçament i la seva definició com a edifici o conjunt arquitectònic, i s'ha desenvolupat segons un sistema de treball que s'inicia amb el propi aixecament planimètric de l'estat actual de l'obra (E: 1/100 i 1/50 segons els casos), i es continuat després en els plànols de projecte d'intervenció segons sia la problemàtica específica de conservació, restauració o recreació, de la solució que millor satisfaci les exigències sovint difícils de conjugar, funcionals, històrico-crítiques i personals.

Tot aquest material gràfic i documental, part del qual oferim a continuació, ha estat elaborat a partir de l'aportació documental reconeguda de la pròpia obra construïda, com d'altres fonts documentals utilitzades malgrat la situació d'exigüitat d'aquestes, principalment dels arxius[2].

1. REALITAT ACTUAL I HISTÒRICA

En altres ocasions ja hem insistit en la necessitat d'analitzar i estudiar en profunditat Orta, atés que avui només disposem d'una escasa bibliografia dotada d'aportacions puntuals, per tal de poder entendre'n la seva forma urbana construïda així com per aprofundir en cadascun dels edificis o conjunts arquitectònics[3], fet que afecta a la seva reivindicació i definició com a conjunt urbà, arquitectònic i històric i s'agreuja encara més en la concreció del seu Centre Històric. Concients d'aquestes mancances l'estudi que es planteja a continuació pretén sumar-se a les noves perspectives suscitades arran de l'obertura del Centre Picasso que suposen la seva qualificació com a conjunt històric i arquitectònic.

Un primer exemple escollit és el que hem denominat de manera genèrica FAÇANA NORDEST, essent protagonista aquesta part del conjunt urbà, i el més monumental de tots amb la presència de l'absis de l'Església de Sant Joan Baptista (documentada des del segle XII i catalitzadora del creixement posterior per aquesta part), que secciona en dues parts l'esmentada façana urbana, atesa la posició de centralitat que ocupa en el Centre Històric.

La façana forma doncs, un perímetre que junt amb el paisatge més immediat, que dóna a la muntanya de Santa Bàrbara i a la zona d'horts, esdevé un tot visual unitari.

També s'han escollit dos exemples d'habitatges com la Casa Clúa i la Casa Pitarch, edificis entremitgeres en origen d'època medieval, exemplificant una tipologia que fins ara només hem trobat a Orta d'habitatges de plantes quadrades amb arc diafragma ojival, a més d'altres elements característics com el treball de fusta en els forjats.

Altres propostes en són la Torre del Prior (segles XIII-XIV), lluny del centre històric i potser aquesta en sigui la raó de l'estat de conservació molt pròxim a l'original, així com la presència en l'estructura ben interessant[4]. Exteriorment la seva volumetria cúbica es destaca sobre el paisatge de la muntantya de Santa Bàrbara que li serveis de fons, valorant-se la seva posició estratègica de control de la zona d'horts més fèrtil de la comarca.

La Muntanya de Santa Bàrbara i el conjunt d'ermites (de caràcter hetereogeni tant en qualitat com de diverses èpoques històriques), en són un altre exemple que incideix en el caràcter monumental i sagrat de la muntanya junt amb el camí de culte religiós i pagà.

Per últim un plànol de situació de les Fonts d'Orta (Font de la Vena i font del Llop), i l'estat

actual que presenta l'Hort del Prior exemplifica les diferents formes que pren el paisatge construït, tant el natural com l'arquitectònic.

L'estat de conservació dels exemples escollits varia en cada cas: els conjunts Façana Nordest, Torre del Prior i Muntanya de Santa Bèrbara es troben en un estat d'abandó considerable; l'Església de Sant Joan Baptista i els exemples d'habitatges han sofert modificacions al llarg del temp, mantenint però l'ús original.

2. MEMÒRIA DE LES PROPOSTES D'INTERVENCIÓ

Cada proposta d'intervenció ha vingut determinada per l'estat de conservació i per l'ús actual, plantejant la documentació gràfica que ens acompanya (plànols d'informació de l'estat actual i els planols del projecte). Com es veurà en molts casos l'ús no varia, és el cas dels habitatges que mantenen l'ús residencial, orientant el projecte a la consolidació de les estructures i la millora de la distribució interior. En l'Església Parroquial a més d'actuacions puntuals de neteja de la pàtina de les pedres es projecta recuperar les teulades de pedra originària, així com resoldre i definir la seva àrea més immediata i en relació a la solució global de la Façana Nordest. Aquesta recuperada com un espai privat-públic planteja dues solucions destacant la volumetria de l'absis de l'església com a element definidor del conjunt.

El projecte de la Torre del Prior busca recuperar l'estructura original, eleminant els afegits posteriors. També insisteix en l'ordenació de la zona més immediata d'accés, creant un espai d'oci on pugui accedir-se per un petit passeig des del poble.

L'exemple de la Muntanya de Santa Bàrbara planteja la recuperació del camí que uneix les ermites com un recorregut lineal, amb la intenció de potenciar aquest espai natural alhora que arquitectònic amb la presència de cadascun dels edificis, el més emblemàtic dels quals és el Convent de Sant Salvador; reordenat els espais entorn de les ermites, arreglant el camí i replantant els xiprers.

Les solucions tècniques adoptades, com es pot veure en el dibuix, seran particulars en cada cas, buscant una solució puntual en cada una de les patologies presentades, objectivitzant alhora l'identitat constructiva de cada element. A grans trets podem dir que la voluntat és la de mantenir les parts arquitectòniques i sistemes constructius característics, el que no va en detriment de la incorporació d'elements de nou disseny en algunes parts dels projectes proposats.

NOTES

(1) Tarragó, S. (Dir). *Horta de Sant Joan o Orta. El Centre Històric. Formes d'Anàlisi i d'Intervenció en el Patrimoni Construït.* Universitat Politècnica de Catalunya. Barcelona. 1991.

(2) Diferents enfrontaments bèlics han fet que haiguin desaparegut els arxius Parroquial i el Municipal, tampoc es conserven documents en l'Arxiu Diocesà de Tortosa. Puntualment s'ha extret informació de l'Arxiu Històric Nacional.

(3) Entre les principals aportacions cal comptar les de FOGUET (1989); GIL (1986); LLOMBART (1984, 1985, 1986) i l'obra de LIAÑO MARTÍNEZ, E. *Horta de San Juan. Inventario artístico de Tarragona y su provincia.* Madrid. Ministerio de Cultura, 1989.

(4) FOGUET, J. *L'arquitectura dels templers al Camp de Tarragona i la seva aportació als orígens del gòtic català.* XXXV Assemblea d'estudiosos de Catalunya. Institut d'Estudis Vallencs. Valls-Vila-rodona, 1989, pàg. 1-26.